

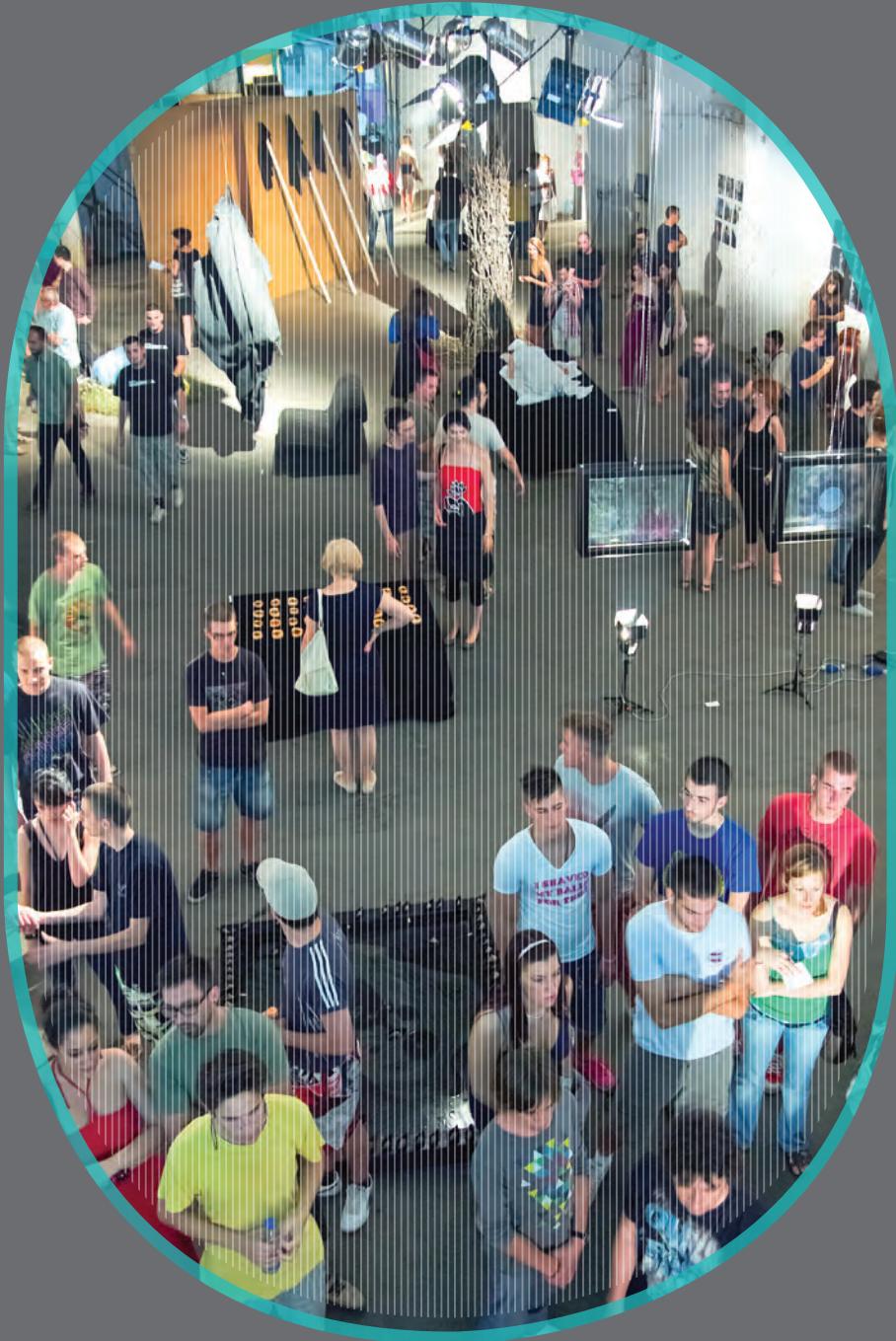
RAZLIKE

Projekat **Razlike**
Univerzitet u Novom Sadu
Akademija umetnosti

Goran Despotovski

Projekat Razlike

Projekat *Razlike* nastao je 2005. godine u težnji da okupi zainteresovane profesore i studente Akademije umetnosti u Novom Sadu da zajednički istražuju oblasti socijalne, ekonomske, kulturne i političke vrednosti „razlika”. Ovaj svojevrsni umetnički projekat, otvoren je za kreativni sudar različitih i drugačijih umetničkih, društvenih, socijalnih i političkih formi izražavanja. Osnova projekta zasniva se na idejnom konceptu Mikelanđela Pistoleta (Michelangelo Pistoletto) definisanog tekstom *Progetto Arte* (Art Project) i projektom *Love Difference* (Voleti razlike).

Realizacija projekta se odvija na godišnjem nivou, aktivno kroz diskusije, obilaske određenih destinacija i izložbe angažovanih profesora i studenata učesnika. Svi učesnici se mogu izraziti kroz izлагаčke i teoretske sadržaje, koji obuhvataju savremenu umetničku praksu.

Principi projekta su: napraviti iskorak iz okvira klasičnih medija, zanemariti krutu akademsku podelu likovnih disciplina i stvoriti interdisciplinarnu i eksperimentalnu akciju kod učesnika. Projekat teži da artikuliše i podstakne očuvanje razlika.

Značaj projekta *Razlike* zasniva se na svojevrsnom sjedinjavanju svih umetničkih oblasti – kategorija, učestvovanju sva tri departmana Akademije umetnosti i njihovoj međusobnoj interakciji. Projekat na taj način teži da obuhvati i dopuni edukativne elemente, potrebne za razvoj stvaralačke sposobnosti. Kroz period realizacije projekta, stvara se ambijent koji kroz analizu, dijaloge i kreativne sadržaje eliminiše distance i podstiče isticanje razlika.

Značaj projekta potvrđuju i institucije koje su podržale njegovu realizaciju u prethodnom periodu. Projekat *Razlike* Akademije umetnosti u Novom Sadu do sada je realizovan u saradnji sa sledećim institucijama: Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Srpsko narodno pozorište; „Novkabel”; Galerija Podrum; Studentski kulturni centar Novi Sad; Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković” Beograd; Savremena galerija, Zrenjanin i dr.

MIŠLJENJE RAZLIKĀ KAO NJIHOVO PREDOČAVANJE - PLAIDOYER ZA JEDNU MOGUĆU VIZUELIZACIJU NASPRAMNOSTI

Radovi o kojima je ovde reč nisu predmetni korelat opažanja koje se, u svojoj esencijalnoj pročišćenosti transformiše u estetski doživljaj odnosno estetsko iskustvo kao iskustvo normirane klasifikacije, rasporedivanja i kategorijalne dedukcije, omogućujući nam orientaciju u prostoru estetskog doživljavanja (uzimajući *estetsko* u njegovom izvornom značenju diskriminativnog opažanja ili empirijske evidencije), nego postavljanje u neprekidno izmenljivu komunikacionu zajednicu u kojoj su geometrijski i picturalni elementi: tačka, linija, geometrijska slika ili geometrijsko telo projektovano u tri dimenzije, granični momenti dinamičkog napona u čijem prevladavanju delo prestaje da postoji kao ono *o-deljeno* od posmatrača i preobražava se u induktivno polje u kome mera otpora uvećava količinu oslobođene energije, bez obzira na to šta se i da li se uopšte tom energijom nešto aktuelno prevladava ili ne. Ono što je Hans Robert Jaus (Hans Robert Jauss) postulirao u svojim estetičkim razmatranjima o recepciji umetničkog teksta važi *mutatis mutandis* i za umetničko stvaralaštvo...: *Estetičko iskustvo ne iscrpljuje se u zatvorenom krugu iskustva teksta i samo-iskustva, nego uključuje i iskustvo onoga što mu je strano, iskustvo koje se vrši u ravni primarne identifikacije koja obuhvata divljenje, potresenost, ganutost, učešće u tuzi i u smehu; prelazeći granice egzemplarnog, ono može preći u moralnu identifikaciju i na taj način pred-orientisati praktičko ponašanje.* Pri tom negativnost kao osnovno određenje estetičkog iskustva ostaje na snazi utoliko što emocionalna identifikacija u katarzi uvek pretpostavlja negiranje interesa i mreža životne prakse (Hans Robert Jaus: Estetika recepcije, rr. 420-421; NOLIT, Beograd, 1978). Snaga kojom predstavljena dela u svojoj vehementnoj ekspoziciji i ovladavanju prostorom dovode u pitanje uobičajene forme receptivnosti ukazuje na jednu njihovu zajedničku karakteristiku, a to je preobražavanje *veličine* kao geometrijskog pojma koji je principijelno određljiv u zakonitostima projektovanja u ravni, i *količine*, kao ekspanzije materije u prostoru. Tako linija proizlazi iz dinamičkog osnova koji se sastoji u kretanju, u prevladavanju prostora iscrpljivanjem energije, a kretanje u umetnosti nikada nije neutralno tj. inerciono – ono podrazumeva zastajkivanje, izbegavanje prepreka ili njihovo

prevazilaženje, nasumične (kompulzivne) ili nameravane promene pravca; kretanje je, drugim rečima, ono što preobražava geometriju prostora u topografiju vremena, u niz hronološki i/ili semantički zacrtanih odnosno utisnutih tragova, ostataka kretanja, surogata delovanja, koji se u stratifikaciji umetničkog izmeštanja manifestuju u vidu arheoloških ili, bolje, arheosemantičkih slojeva (svedočanstva kretanja u njihovom u njegovom aspektu značenja), a tumačenje ovih slojeva u njihovoj neponovljivoj morfološkoj i ekspresivno-plastičkoj fakturi čini od izloženih radova, u kojima je često nekakav fragment predmeta od upotrebe vrednosti u svakidašnjici, npr. deo odeće, kartonska kutija, saobraćajni znak i sl – sve ono što ukazuje na zastanak, cezuru u vremenu, u kojoj zapisano stoji kao tačka obrta ili okreta ka samom sebi ili, određenije, kao tačka samorefleksije, mesto u kome značenje prerasta u *značajnost*, vraćajući ono konceptualno zasnivanje umetničkog delanja u izvorno, praktičko, egzistencijalno relevantno ustrojstvo stvarnosti, koja je uvek ne samo stvarnost-za-mene, nego i *moja stvarnost*. Upravo geometrijski činilac, dakle, kao ono apstraktivno, raz-delno, razlikovno, neekstenzivno, jeste uslov ili konstitutivan momenat akumulacije, zgušnjavanja prostora-po-sebi i njegove diferencijacije i organizacije u smisalu sekvencu.

Prostor je uvek usredišten u telesnosti, a ne u apstraktno uzetom subjektu opažanja, telesnost je onaj znak interpunkcije koji posreduje u davanju smisla prostornoj konfiguraciji. Diskontinuitet/razlika uslov je ritmičkog prenošenja neprevladivih protivrečnosti u unutrašnjem dinamičkom sklopu života samog. Utoliko, zaboravljeni nije ono što iščezava bez traga nego onaj višak smisla koji, s obzirom na to da ostaje neasimilovan u nizanje hronologizovane retencije sadržajâ iskustva, omogućuje kontrastiranje i interferirajuće rasvetljavanje te utvrđivanje egzistencijalne značajnosti tih sadržaja. Zapamćeno („urezano“ u pamćenje) nije ono što kao nekakva prosta datost u svojoj supstancialnoj skrućenosti i stvarstvenoj indiferentnosti leži pred svevidećim pinealnim okom nesadašnjeg opažanja, nego nešto što treba prihvati i prepoznati, a to prepoznavanje prepoznaće zapamćeno utoliko jasnije ukoliko je njegova mera neidentiteta sa sadašnjim (prisutnim) označenim izraženija. Nikada se zapravo u našem perceptuelnom polju, u našem iskustvu opažanja, ne susrećemo sa predmetnim određenjima doživljenoga i saznatoga, nego sa *razlikom* koja ta predmetna određenja konstituiše i dozvoljava im da se očituju u svom predmetnom identitetu. Taj momenat diferencijacije/eksplikacije predmetnosti nije nov, ali je tek u poslednjim decenijama otkriven i rasvetljen njegov značaj u modernoj umetnosti. Tako je Žan-Luj Šefer (Jean Louis Schefer), razmatrajući freske Paola Učela (Paolo Uccello) u Santa Marija Noveli koje prikazuju biblijski potop, semiološkom analizom utvrdio da u sveopštoj pokretljivosti formi i lelujavoj

liniji crteža postoji jedna referentna tačka koja nema neko posebno značenje, ali koja, svojim delovanjem suprotnim opštoj tendenciji označavanja (kompozicije), predstavlja distinkтивni prekid, u-ob-ličavanje u raz-lik-ovanju koji jednu tematski definisanu celinu kontrapunktski suprotstavlja drugoj i tako im određuje ili označava položaj, artikulisan izraz i saopštivost: *Ove forme, određene u nekoj vrsti kondenzacije simboličkih efekata (le mazzocchio: plutača, kapa, zmija, fasete rasipanja smisla) uvek aludiraju na jednu zapanjujuću neuklopivost i predstavlaju, nezavisno od referenta, po svom osnovu, dolazak jednog čistog označitelja /sistema/ tj. jedne granice koja sažima sistem, ironično, efektom razdvajanja i koji je, prema tome, ograničen na ono što izgleda da je osnova označenoga... Čisto opositivna funkcija 'mazokija', one deiktičnosti koja ne označava ništa drugo do svoj diferencijalni položaj, jednu uravnoteženost u određenoj reprezentativnosti, u najmanju ruku stvara jednu idealnu figuru simboličkog sižea (to je pomalo efekat oznake)*(Jean Louis Schefer: *Le Déluge, la peste, Paolo Uccelo*, pp. 38, 92; Éditions Galilée, Paris, 1976). Analogno picturalnom jeziku, u fonematskom ustrojstvu jezika, po Sosiru (Ferdinand Saussure) i Jakobsonu (Roman Jakobson), značenje se konstituiše oko elementa koji je lišen sopstvenog značenja (a to su u ovom slučaju navedeni predmeti, lišeni svoje upotrebe vrednosti, svog smisaonog sadržaja, označenoga). Značaj foneme, po Jakobsonovom shvatanju, sastoji se u tome što ona razgraničava/razlikuje reči jedne od drugih i tako im omogućuju da dobiju svoj semantički sadržaj: *Jezička vrednost svake foneme u ma kom jeziku sastoji se samo u tome što omogućava razlikovanje reči koja sadrži tu fonemu od svake druge reči koja mesto nje sadrži neku drugu fonemu, dok su sve druge foneme u tim dvema rečima iste* (Roman Jakobson: *Šest predavanja o zvučanju i značenju*, r. 62-63; Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1986). Značenje se, kao ni istina, ne može objektivirati, okonačiti, u svojoj beskonačnoj nediferenciranosti, ono je uvek ishod međusobnog prevladavanja dvaju polaritetnih određenja na *via negationis* samorefleksivnog utemeljenja mogućeg iskustva. Ovo kretanje, u dvostrukoj negaciji ukidanja neograničenoga, neprekidno ispisuje tekst bivstvujućega na praznoj plohi bitka, koji ga uvek preseže u svom moći-bitи-diferentan. Prepoznavanje unutrašnje granice na kojoj stojimo s one strane neomeđenog fluksa iskazivosti uslov je, u krajnjoj liniji, humaniteta ljudskog bića jer, kao što u Delfijskom proročištu božanska inspiracija u Sibili ukida granicu koja razdvaja *iskazivost* kao beskonačnu mogućnost i *iskazanost* kao okonačenje u smislu iskazivanja, granicu koja se ponovo povlači u tumačenjima sveštenikâ, ona latentnost ne-izrečenoga koja vibrira u svemu iskazanom, prisiljava nas na bezuslovnost granice, koja ujedno podrazumeva i nužnost sopstvene transgresije. To je, kako Hajdeger (Martin Heidegger) kaže u svojoj analizi Helderlinove (Friedrich Hölderlin) pesme *Germanija, sklad koji se ne pokazuje običnom pogledu, tj. koji mu ostaje tek raspadajuća suprotnost...*

Ta ḡpmovia – sklad – nije ravnodušna, tj. nije jednoglasnost bez napetosti, pogotovo ne slaganje koje nastaje na temelju izravnavajućeg potiskivanja suprotnosti nego obrnuto: otvaranje istinskih sukoba otvara sklad, a to će reći: postavlja protivne moći u njihove granice. To o-graničenje nije zatvaranje nego otvaranje, pokazivanje i ispunjenje biti. Ako je svekoliko biće u skladu, onda upravo sukob i borba moraju sve iz temelja određivati (Martin Heidegger: Hölderlinove himne ‘Germanija’ i ‘Rajna’, p. 108; Demetra, Zagreb, 2002). U sećanju kao neprestanom naporu zadobijanja sadašnjosti sastoji se i pravi smisao učenja, u kome je jedno saznanje samo indicija drugoga u ramifikaciji upućivanja i zastupanja. Učenje je, dakle, boravljenje u potenciji, u onome moći-bitu naučenoga, odlaganje immanentno saznanju, tok koji ishodi iz teleološkog zaborava kao iskliznuća iz prinudne linearnosti vremena. U zaboravu cilja, u toj derealizaciji svrhovitog delovanja – delovanja koje se ovde postavlja u jednom zaoštrenom, paroksističkom vidu u svojim konstrukcijama čiji obrasci isključuju svaku smisaonu povezanost sa sredinom u kojoj se zatiču, odnosno sa prostorom svoje kontekstuelizacije – umesto dugoga zahvatamo u Drugost, u čijoj transparentnosti tek sagledavamo drugo kao sopstveno drugo, a ne kao alienirani reziduum prošlog delovanja na nekom predmetnom području. Odustajanjem od cilja, čija se nemogućnost ostvarenja perpetuira u mogućnost kao ne-zadovoljenost, napuštamo patološko stanje egzistencijalne algolagnije i vraćamo se iz svesti o cilju kao konačnom zadovoljenju u oprisutnjenje beskonačnosti zadovoljavanja. Na jednom mestu u eseju o Robertu Bartonu (Robert Burton), piscu *Anatomije melanholije*, Bela Hamvaš (Hamvas Béla) kaže: *Englezi imaju jedan glagol, Barton ga pominje u prvom stihu pesme ispisane na početku njegovog dela: 'I am musing'. Neprevodiva reč. Znači da sam u stanju muza i da ništa ne radim. Samozadivljeno zижам, zadubljen u svet i život mi je poput napeva ili pesme* (Bela Hamvaš: *Hiperionski eseji*, r. 195; Matica srpska, Novi Sad, 1992).

Mučnina koja, kao određujući činilac, opredeljuje stvaralačku konfiguraciju izloženih radova (bezlične figure svoju efemernost i zamjenjivost ne mogu da artikulišu drugačije do u zvuku koji zastupa krik očajanja), postala je danas opšte osećanje svakog onog ko se susreo sa represivnošću totaliteta. Ono što su početkom XX veka slutili malobrojni s pojačanom povesnom senzibilnošću, sada je postalo određujući princip svakodnevice.

U detinjstvu svesti, u nerazlučenosti pojmovnih odredaba, u oblasti nespecifikovanih ne-ostvarenih latentnih mogućnosti, mi istupamo iz zakonitosti beskonačnog reprodukovanja istog/tipičnog u proizvoljnost poigravanja razlikama čije uspostavljanje odlažemo. To je Agambenova (Giorgio Agamben) *kraljevska igra*, igra imenovanja stvari, koja ime (*onoma*) prepostavlja diskursu (*logos*). Bitnost ishodišta možemo samo da imenujemo,

ne i da saznamo. Jezik, u svojoj izvornoj funkciji imenovanja, stavlja nas u slobodu razlike spram toka sporazumevanja/vida, kojim su ostala bića i stvari neumitno nošeni, jer *nesuglasje* (le différend), *razlika* (la différence) između Dioniza i Apolona, između poleta i strukture, ne briše se u povijesti jer *nije u povijesti*. Na neki neobičan način, ona je i izvorna struktura: *porijeklo povijesti, sama povjesnost. Razlika naprsto ne pripada ni povijesti ni strukturi* (Jacques Derrida: *Pisanje i razlika*; p. 30; Šahinpašić, Sarajevo, 2007). Ukoliko više insistiramo na pojavnosti razlike, utoliko više tematizujemo ono diskontinuelno, ukoliko značajnost (diferenciju) pretpostavljamo homogenitetu beskonačnosti (indiferenciji) utoliko je čvršći identitet koji uspostavljamo, utoliko nam se više očituje unutrašnja smisaona povezanost razlučenoga, utoliko mišljenje stiče moć beskonačne samorefleksije. Ova otvorenost ima svoj analogon i u budističkoj tradiciji: *Onaj koji uzima ukinuće kao ukinuće i uzevši ukinuće kao ukinuće, misli ukinuće, misli o ukinuću, misli na ukinuće, misli 'moje je ukinuće' i raduje se ukinuću – taj, ja kažem, ne poznaje ukinuće* (Buda). Mišljenje razlike kao razlika u mišljenju neophodan je korektiv tradicionalnom aristotelovskom stavu da je jedinstvo u svesti zapravo jedinstvo svesti. Ne postoji putokazi, samo aluzivni mig Delfijskog Apolona. Kao zahtev pred buduće mišljenje i opažanje postavlja se, dakle, spasavanje pojava pred restriktivnošću hipotetizacije, uranjanje pojava u živ tok povesnosti, a ne njihovo opravdavanje pred s jedne strane predstavno-razumskom samorazumlivošću, a s druge, pred kvazikategorijalnošću naučnog uma s univerzalističkim pretenzijama – teorijski stav postiže se samo odživljavanjem faktičko-istorijskog života. To je istina razlike sa kojom se susrećemo u ovim delima.

S obzirom na svoju ukorenjenost u koncepciji umetnosti kao vizuelnog teksta, ova dela postaju više od poigravanja materijalom u njegovoj faktičkoj datosti, ona postaju *simbol*, zato što objedinjuju ono neiskazivo i neodredljivo s onim što je poznato, jasno i pregledno. Kao i svaki simbol ona su, međutim, i tajna. Kao „kolosalno“, simboličko je *gotovo neprikazivo*, ili, da parafraziramo Deridu (Jacques Derrida), *gotovo nekazivo*, i kao što je svaki simbol tajna, tako je i svaka tajna izvor nelagodnosti, podozrevanja, sedište neuhvatljivih sila, ona je, u jednom posebnom smislu, *demonska*. Malarme (Stefan Mallarmé) u svojoj *La Pénultième*, drugačije nazvanoj još *Demon analogije* (a šta je drugo tajna nego analogijsko dokučivanje neeksplicitnih povezanosti?), u neprestanom ritmičkom ponavljanju *Pretposlednja je mrtva* poistovećuje i odmah odbacuje objašnjenje *pretposlednje* kao *leksičkog termina koji označava pretposlednji slog reči* (Mallarmé: *Le démon de l'analogie*; u: *Poésie et autres textes*, p. 117; Le livre de poche, Paris, 1998), zato što termin koji definiše nauka o rečima ne doseže do njihove neodredljivosti, do one pred-poslednjosti, iza koje se otvara ponor besmisla ili još-ne-

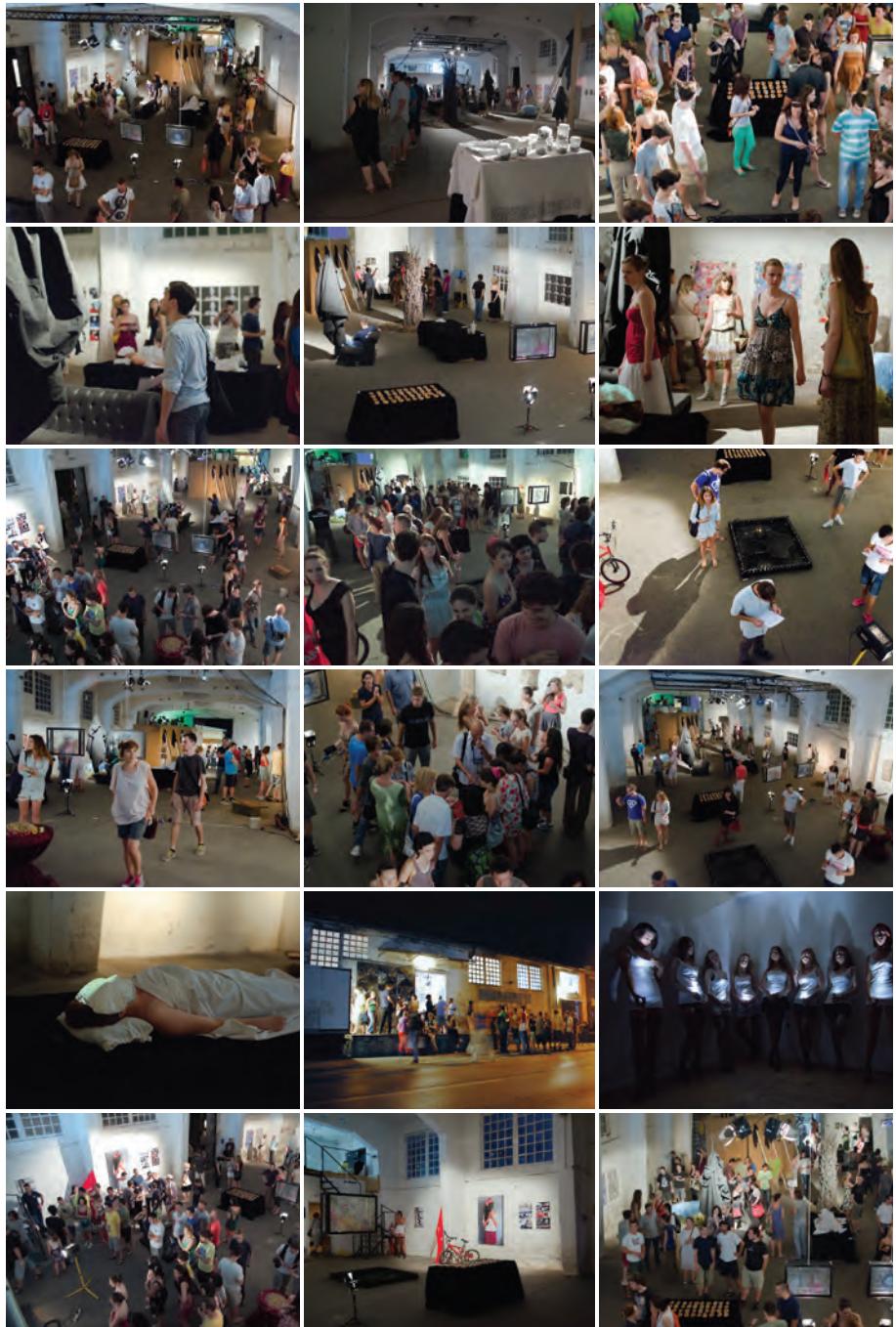
smisla. U ovom ritmu vraćanja kao onome što jeste simbolički nivo iskaza, Malarme ga doživljava kao gest milovanja, dodirivanja (viši stepen neposrednosti od govornog opštenja) i u toj neposrednosti čini mu se da dolazi u posed glasa sâmog (*la voix même*) *prvoga*, kako kaže, *koji je nesumnjivo bio i jedini* (ibidem, p. 118). Afirmacija praznine, prekida, diskontinuiteta, očituje se kao nedokučivost smisla na putevima pravilnosti distinkcija koje već uključuju izvornu neodređljivost, tumačenje se uvek suočava sa proizvoljnošću interpretatora, nesvodljivošću čina tumačenja, neizvesnošću ishoda – tumačenje umetničkog dela je rizik u koji se upuštamo na graničnoj liniji svakog pretpostavljenog uređenog poretku, svake apriorne izvesnosti, ali, da se ponovo vratimo Malarmeu navodeći naslov njegove slavne poeme *Bacanje kocke nikad ne ukida rizik* (*Un coup de dés jamais n'abolira le hasard*), prvom nelinearno koncipiranom poetskom iskazu, u kojoj praznina papira koja razdvaja reči ukazuje na prevaziđenost starih formi, koje tonu u okean zaborava i ne mogu da zadrže elementarnu uzburkanost značenja u njenoj iskonskoj celovitosti (*hors d'anciens calculs surgi où la manoeuvre avec l'âge oubliée...* ibidem, pp. 261-262). Praznina kao momenat razlikovnosti nije nesagledivo i nezaustavljivo propadanje u ne-biće, ona obeležava koncentraciju značenja, koja se u izloženim radovima sudara sa svojom suprotnošću i ova unutrašnja napetost i dramatična diskrepanca suprotstavljenih tendencija u kojima ritmičnost, kao retorički aspekt iskaza, propada u svoju negaciju (koja je apsolutna) aktuelizuje jedno manihejsko, nedijalektičko shvatanje suprotnosti, osećanje ugrožene ravnoteže u disocijaciji opažaja i njegovog referenta i teškoću njihovog povezivanja (*Uloga belinâ... ima suštinski značaj. Ona omogućuje da se uspori ili ubrza ritam čitanja i ispostavljuju se u tom smislu kao zamena za interpunkciju. One su materijalizacija 'Ničega', gde 'ne treba da bude mesto kao mesto' – neka vrsta fundamentalnog ne-mesta gde se duh začinje – a istovremeno i kao uobičenje 'neizvesnosti'* (hasard) *kockarski sto koji je postao bela strana kako bi bolje upio našu anonimnost kao čitaoca* – ibidem, pp. 369-370).

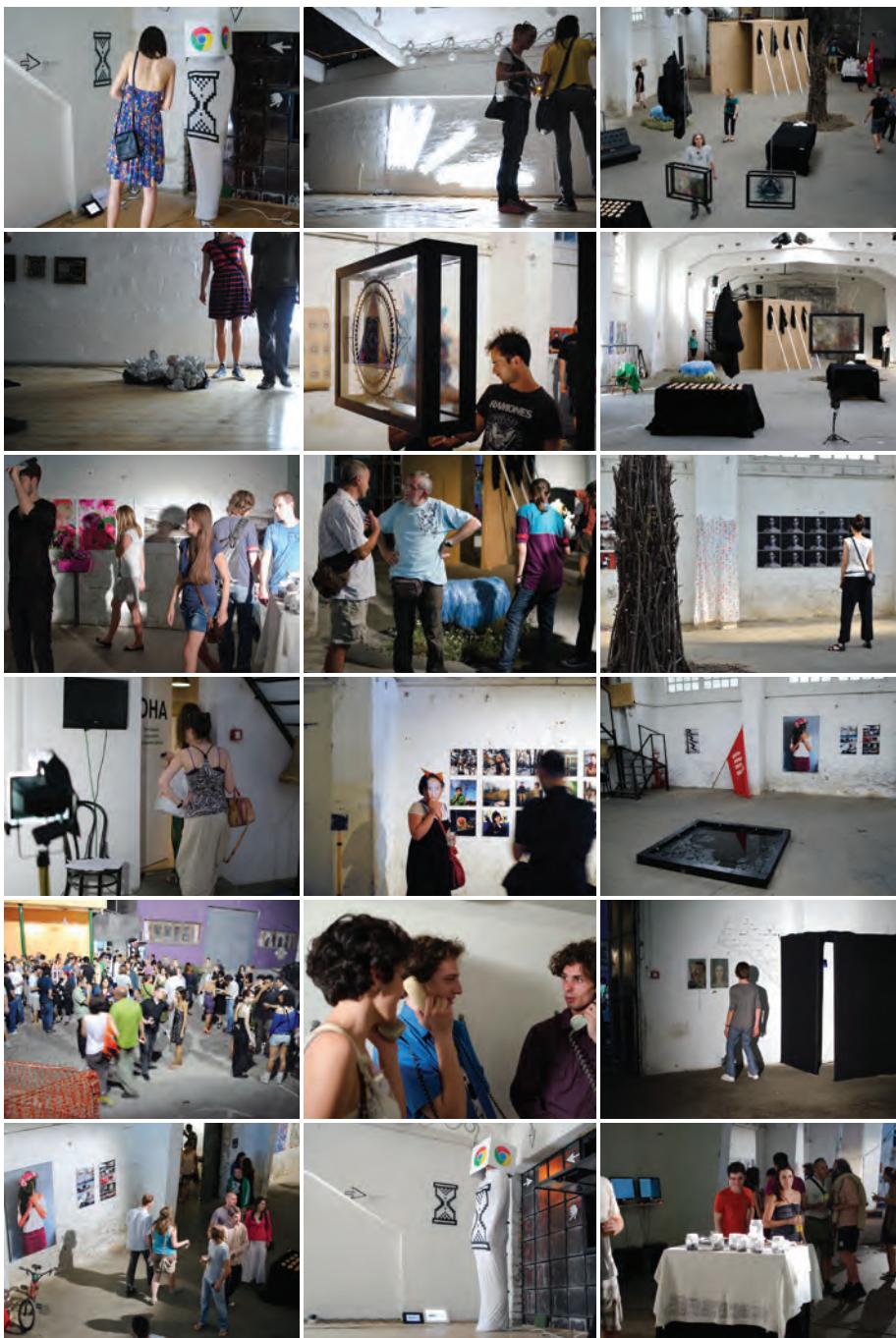
Za celokupan korpus izloženih dela moglo bi da se kaže da na izvestan način potvrđuje ovaj odnos simbolizacije značajnosti i prevazilaženja novovekovne okulocentričnosti jednim radikalno novim, prevratničkim odnosom prema materijalu u koji on ne projektuje unapred zamišnjenu poruku, definitivnost smisla ili svoj senzibilitet koji bi mogao da se univerzalizuje; ova dela reafirmišu značaj neposrednosti fizičke prisutnosti u svim njenim aspektima i nužnost dodira, taktilnog sa-obraćanja, kojim se oko preobražava u čulo dodira. U reaffirmaciji tako postavljene neposrednosti krije se i izazov razumevanja razlike.

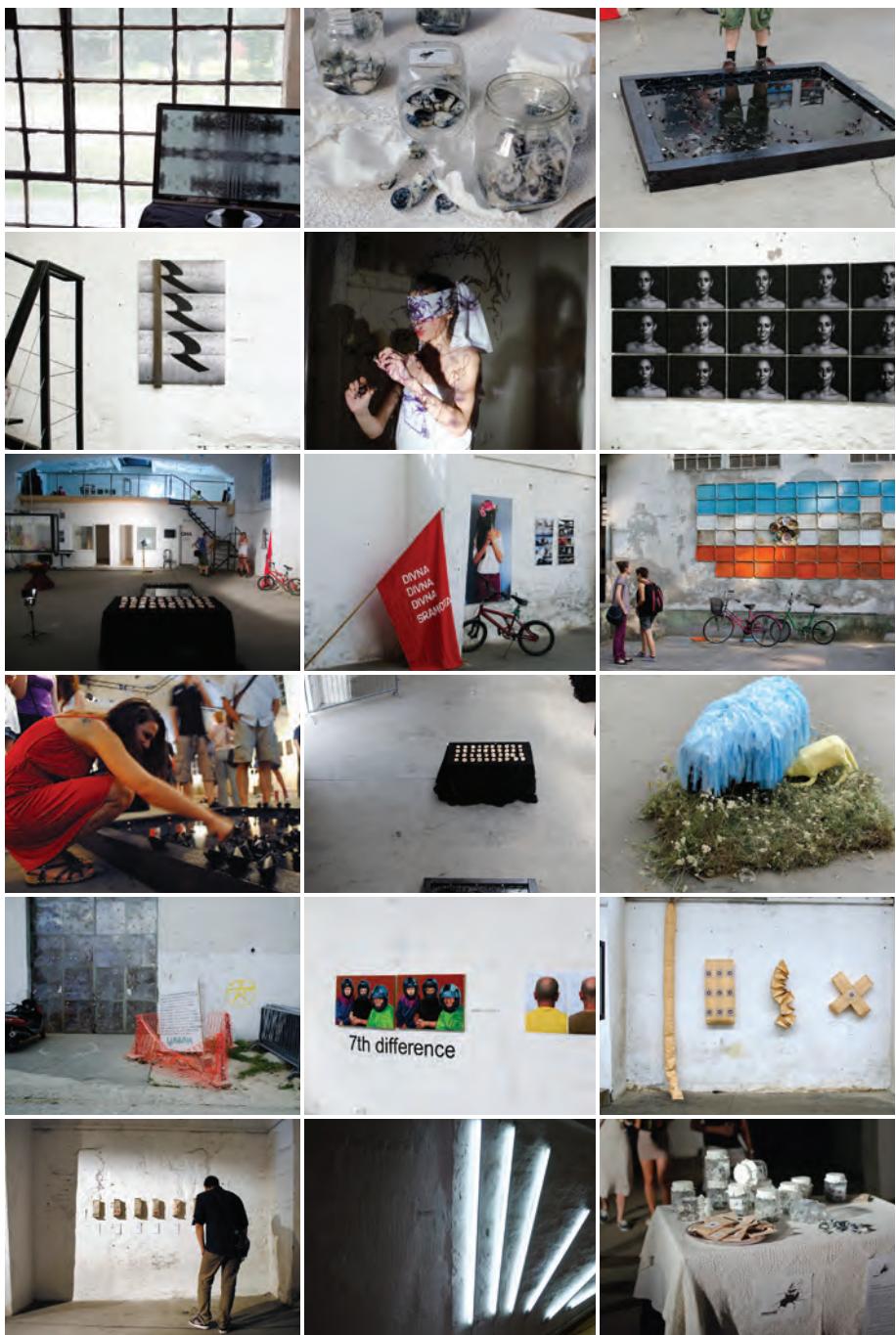

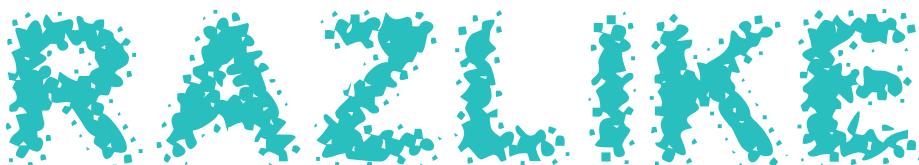

RAZLIKE²⁰¹²

Aleksandra Dević, Adela Pavkov, Marijana Buljovčić, Nenad Ignjatov, Aleksandra Obradović, Bojan Novaković, Goran Despotovski, Darko Aćimović, Dušan Brković, Nina Komel, Dušan Savković, Gordana Kaljalović, Mirjana Blagojev, Jelena Bulajić, Marija Cvetković, Kristina Oparušić, Marko Jozić, Mihajlo Sporin, Vukašin Šoć, Nikola Macura, Slobodan Stošić, Marija Jevtić, Đorđe Ilić, Ljubica Stojanović, Tamara Kokić, Bojana Radenović, Nuša Đak, Ana Novaković, Lazar Čurčić, Marija Kovač, Lazar Kalember, Marija Mandić, Dejan Jankov, Đorđe Odanović, Andrea Mernjik, Igor Matić, Irena Mirković, Simonida Jovanović, Dragana Rađenović, Gala Čaki, Valentina Talijan, Nikolina Stjepanović Medić, Marko Brkić, Silvija Metzger, Sergej Tucakov, Davor Gromilović, Slađana Đukanović, Ana Vrtačnik, Željko Mandić, Biljana Jevtić, Dragan Matić, Vladimir Frelih, Goran Tešanović, Luna Jovanović, Lidija Marinkov Pavlović, Dragan Hajrović, Marina Milanović, Predrag Uzelac, Mia Ćuk, Milica Denković, Danijela Tasić, Sonja Radaković, Bosiljka Zirojević Lečić, Stanimir Miličić, grupa Svashta.

Sonja Radaković
Zaraza, intervencija u prostoru

Dejan Jankov

Nadzorni organ, instalacija

Aleksandra Obradović
Mutanti, instalacija

Nenad Ignjatov

Danas su tanjiri na meniju, instalacija

Davor Gromilović

Zavesa za tuš kabinu, instalacija

Vukašin Šoć

Omaž (Joseph Beuys), instalacija

Ljubica Stojanović, Đorđe Ilić

Dimenzije, Mandala / Multidimenzionalni entitet, instalacija

7th difference

Dragan Matić
7th difference, instalacija

Dragan Matić, Vladimir Frelih

Razlike, print

Sergej Tucakov

Classics, instalacija

Adela Pavkov

Toy hoarding, instalacija

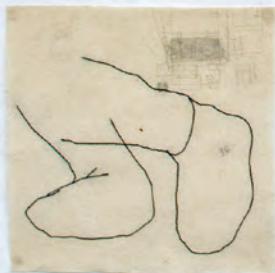
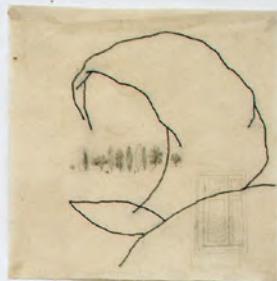
Nikolina Stjepanović Medić

Nikalina, print

Bojan Novaković, Goran Despotovski

Transit, instalacija

Dragan Hajrović
Fragmenti, crtež

Goran Tešanović

We are all stories in the end 1, fotografija

DIVNA
DIVNA
DIVNA
SRAMOTA

Slobodan Stošić

Divna, divna, divna sramota, instalacija

Marija Cvetković
Life and death, instalacija

Lidija Marinkov Pavlović
Brka/Cveće, print-instalacija

Silvija Metzger

Skica (koliba s kokošijim nogama), instalacija

Ovde žive neka čudna stvorenja... lepa, ali čudna... Ta stvorenja imaju neke sasvim neobične rituale. Neki se ponavljaju svakodnevno, neki periodično, neki su grupni, a neki se odigravaju u intimi privatnog prostora. Izdvajaju se šest posebnih jedinki, okupljeni oko jedne zajednice, kao vredni ispitivanja. Povremeno ih okupim sve u svom privatnom prostoru i kada odu ja podmuklo prikupim sve njihove ostatke u papirne kese za uzorke koristeći visoku tehnologiju usisavanja.

Danijela Tasić
Izveštaj, instalacija

Povremeno ih okupim sve u svom privatnom prostoru i kada odu ja podmuklo prikućim sve njihove ostatke u papirne kese za usorke koristeći visoku tehnologiju usisavanja.

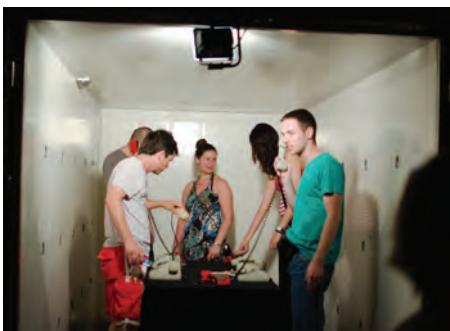
Ovaj skup od dve jedinice je svakako drugačiji od bilo čega što sam ranije videla. One su iste. Uvek su zajedno. Čak su se zajedno i rodile. Međutim imaju problem da ih razlikuju. One ne svoje loptice na tatu stavljaju neke okoline se staklima koje im pomažu da bolje vide (ili da uspešte viđej) što se mitava tice, tu je sve nejedno, svaki se razlikuje od mitava ostalih jedinki. One svog privatnog prostora vreduju ne kreštenim rečima, mada počinjem da sumnjem da one tu vrše neki eksperiment, koji će potvrditi teoriju Velikog Preka.

Nuša Đak
Ona, performans

Učesnice: Jelena Galović, Nina Rukavina, Kristina Savkov, Mia Simonović,
Mina Pavlić, Tatjana Jakić, Aleksandra Pejić, Nuša Đak
Muzika: Aleksandar Poznan

Uslovna sloboda (Ja sam kao SLOBODAN) je prostorno-vremenska instalacija koja preispituje jednu od teorija zavere. „Pozivani broj ili predbroj je niz brojeva koji se biraju kada se želi uspostaviti telefonsku veza između dva mesta ili dve države“. Međunarodni telefonski kod je broj koji se dodeljuje državama po određenom kriterijumu (lokacijama). Shodno tome, „država koja nastaje dobija svoj međunarodni kod kako bi se uspostavio redosled među istim“. Rad predstavlja bivšu državu Jugoslaviju sa devet telefona kao predviđanje situacije koja sledi. Posle raspada Jugoslavije dodeljeni su međunarodni telefonski kodovi novonastalim državama: +381 (Srbija), +382 (Crna Gora), +383 (?), +384 (?), +385 (Hrvatska), +386 (Slovenija), +387 (BiH), +388-?, +389 (Makedonija)

Zvučnim simbolima slušalice postaju države, gde ostaju tri prazna mesta, koja nas podstiču da sami zaključimo sled događaja koji je „unapred predviđen“ (Kosovo, Sandžak i Vojvodina?). Postavlja se pitanje: „Zašto je 1992. godine između pozivnog broja +381 za Srbiju i +385 za Hrvatsku ostavljen sloboden prostor, a 2007. godine Crnoj Gori dodeljen broj +382 i zašto je preskočen broj +388?“. Po svemu sudeći, bio je poznat izgled današnjih teritorija na kojima se nalazila Jugoslavija. Rad govori o uslovnoj slobodi, a uslovna sloboda jeste sloboda pod stranim pravilima i u okviru stranih političkih interesnih sfera i ambicija, odnosno NEsloboda.

Nina Komel, Dušan Brković

Uslovna sloboda (Ja sam kao SLOBODAN), instalacija

Kristina Oparušić
Muvol, instalacija

MUVOL muvol
200 mg želatinizovane dražeje

PAŽLJIVO PROČITAJTE UPUTSTVO PRE NEGO ŠTO
POČNETE DA KORISTITE OVAJ LEK

ŠTA JE LEK MUVOL I ČEMU JE NAMENJEN - *Muvol* spada u grupu placebo lekova. U jednoj dražiji sadrži 50% želatinu životinjskog porekla, 20% vode, 25% šećera, 4% arome jagode, 1% prehrambene boje i skroba. Nakon prolaza kroz želudac gastrezistentne dražeje omogućuju brzu raspoloživost aktivne supstance u krvotoku i brzo delovanje. Lek *Muvol* koristi se za lečenje bolesti izazvanih preteranim konzumiranjem produkata *mas-medja*.

Lek se može koristiti za lečenje sledećih stanja: hronično gledanje u ružičaste flekice, pojавa zavisnosti pri konzumiraju TV sapunica, nevoljno ili voljno (teži oblik oboljenja) pamćenje melodija i tekstova pesama iz oblasti turbo folka i srodnih kategorija, potreba za rešavanjem emotivnih problema putem reality programa i nekontrolisano praćenje emisija takve vrste, hronična potreba za sredstvima informisanja tabloidnog karaktera, pojava zavisnosti pri konzumiraju žute štampe itd.

ŠTA TREBA DA ZNATE PRE NEGO ŠTO UZMETE LEK MUVOL: Lek *Muvol* ne smete koristiti: ako ste alergični (preosetljivi) na bilo koji od sastojaka ovog leka. Primena drugih lekova: *Muvol* ne utiče na delovanje drugih lekova. Uzimanje leka sa hranom ili pićem: *Muvol* dražje mogu se koristiti sa ili bez hrane. Konzumiranje alkohola uz lek ne stvara kontraindikacije. Uticaj leka na upravljanje motornim vozilima i mašinama: korisnici leka mogu da voze ili rukuju mašinama jer *Muvol* ne izaziva kontraindikacije. Kako se upotrebljava lek *Muvol*: lek možete uzeti bez preporuke lekara, doziranje se određuje individualno, u zavisnosti od stanja korisnika i njegovog odgovora na terapiju, dražja se može progutati cela, ali je poželjno sažvakati je. Ukoliko ste uzelvi više leka nego što je trebalо: ukoliko dođe do predoziranja može se javiti mučnina i intoleranca na proizvode sličnog sastava. Moguća neželjena dejstva: lek *Muvol* može izazvati neželjena dejstva samo ukoliko dođe do predoziranja.

KAKO ČUVATI LEK MUVOL: rok upotrebe leka je od 5 do 7 dana od datuma proizvodnje, čuvanje na sobnoj temperaturi.

DODATNE INFORMACIJE: Kako izgleda lek *Muvol* i sadržaj pakovanja, dražje su želatinaste strukture u nijansama plave, bele i crne boje sa utisnutim znakom muve, lek se pakuje u plastičnoj ambalaži (~45 kom. u pakovanju) i papirnoj ambalaži (1 kom. u pakovanju). Režim izdavanja leka: lek se izdaje bez lekarskog recepta, datum proizvodnje 21. 06.2012.

Nosilac dozvole i proizvođač:
Kristina Oparušić, Projekat Razlike 2012.

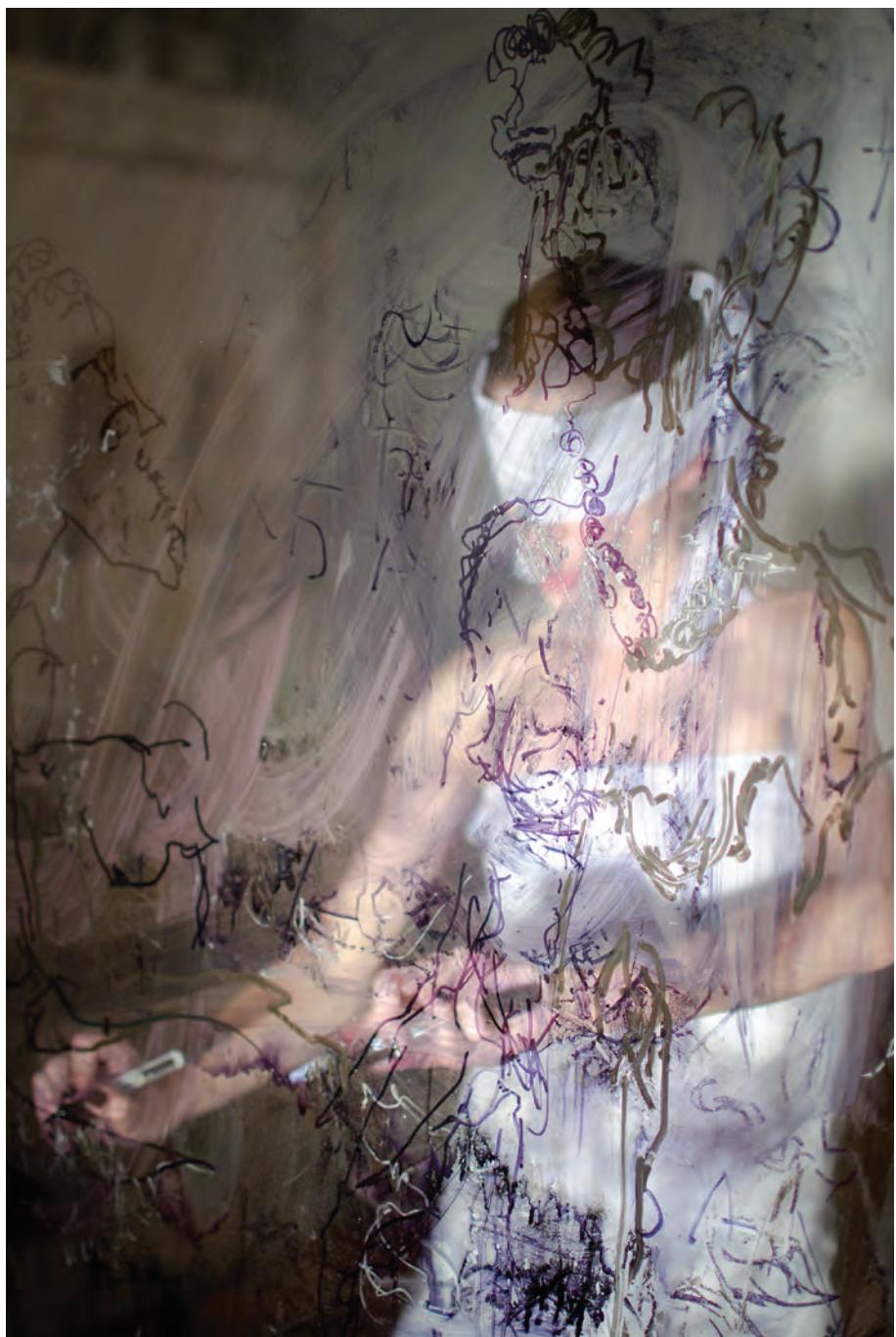
Valentina Talijan
Introspection / mousetrap, video-performans

... od jednog čula lako i teško odustajem ... ispod kapaka ... vidim misli sve glasnije u preplitanju ... kao slike nekih neviđenih lica ... koja pamtim ... rasipaju se na staklu ... pred brisanje ... sećam se pokreta ... ponovljenim greškama gradim stilsku jednakost ... pokretom vidim liniju ... merim prostor zvukom ... vapim za iskrenim vremenima ... povratak detinjstvu ... koje se ne plaši greške ... ruke pamte ... oko je forma surove kontrole ... odričem se vida ... pogledom u sebe ...

Ana Novaković

Vizibilno = Sećanje, vreme trajanja 2 h, performans

Marija Mandić, Marija Kovač,
Lazar Kalembert, Lazar Čurčić
Pušačka zona, print / video-instalacija

Darko Aćimović
Voda, instalacija

Bojana Radenović
Kikiriki istine, instalacija

Ana Vrtačnik

Studije bojenih odnosa i oblika, print

Đorđe Odanović

Kako se kaže, video

Gordana Kaljalović

Фејсбук, instalacija

Milica Denković
Lavirint, print

Luna Jovanović
In Every Dream Home a Heartache, print

Dijalog maski - Rad predstavlja malu portretnu studiju, idejno začetu u momentu čitanja eseja „Put maski“ (La Voie des Masques, 1972) antropologa Klod Levi-Štrosa (Claude Lévi-Strauss) prvobitno objavljenu pod naslovom „Dijalog maski“. Slobodnom interpretacijom Levi-Štrosovog pisanja o povezanosti maski i mitova severnoameričkih plemena snimila sam seriju fotografija koje, u savremenom kontekstu, korespondiraju ovoj temi.

Ljudi (i mačka) na fotografijama nose maske sopstvenog lica, jednog od mnogobrojnih, i tim izvlačenjem iz konteksta to lice dobija značaj i status priče. Daljim interpretiranjem moje interpretacije Štrosove studije može se doći do drugih mogućnosti tumačenja, i upravo tako nastaje mit. Bilo da se fotografije čitaju kao „filmične“, isečci iz neke duže forme, ili kao male intimne epizode sa nemim likovima (forma dnevnika) one su nesumnjivo uhvaćene u momentu gestualnog dijaloga, a priče subjekata ispod maski koje bi možda dale odgovor na zašto-baš-tu i zašto-baš-tako pitanja- остаće neotkrivene.

Mia Ćuk
Dijalog maski, print

Marija Jevtić
Kofer, instalacija

Stanimir Miličić

BIG RED goodbye, instalacija

Slađana Đukanović

Bez naziva, slika

Željko Mandić

Bez naziva, print / foto-instalacija

Marijana Buljovčić
Nagoveštaj svetla, crtež

I

1

2

3

4

5

6

Marina Milanović

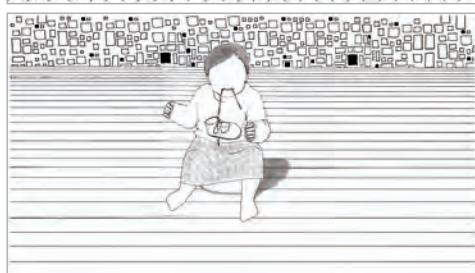
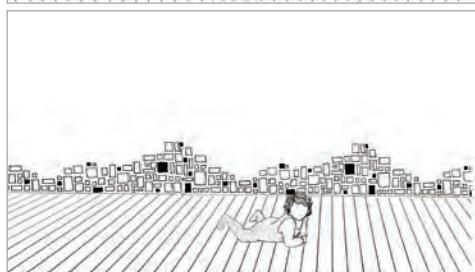
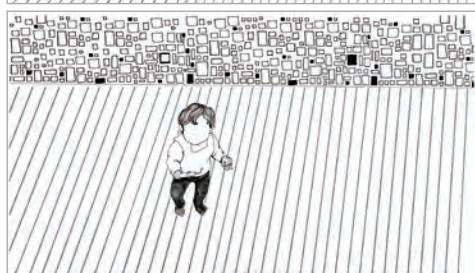
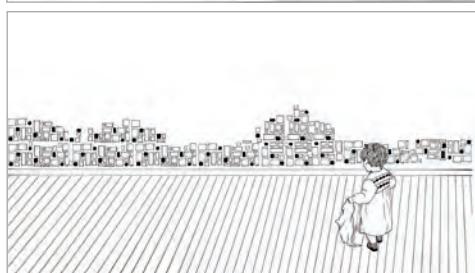
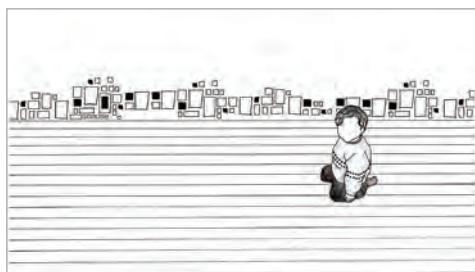
Šnicla od irvasa, print

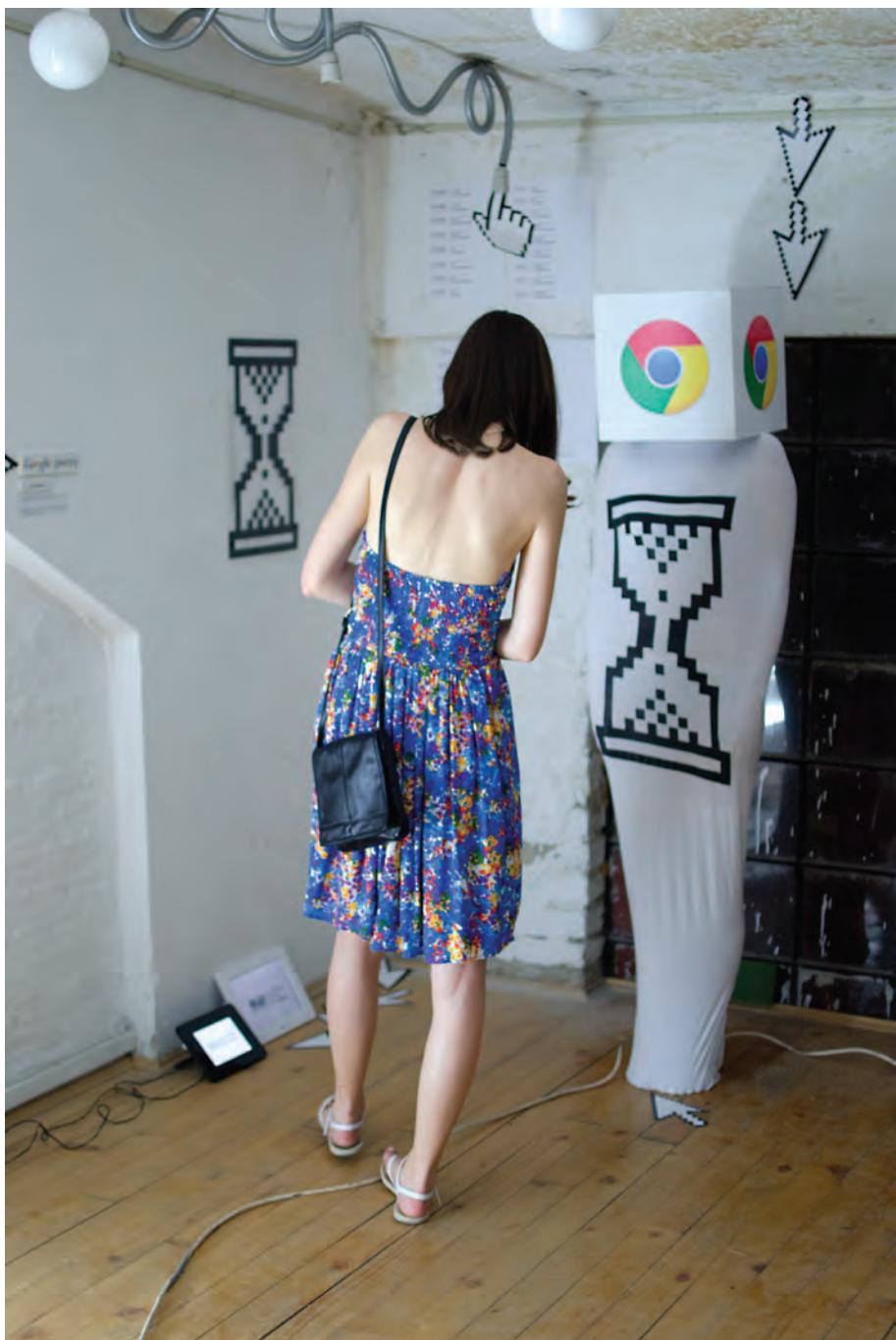
Mirjana Blagojev
Znaci u pokretu, instalacija

Bosiljka Zirojević Lečić
O! Predivno!, instalacija

Simonida Jovanović
U mojoj sobi, interaktivna-animacija

Google poetry je jednim delom koncipiran na osnovnoj dadaističkoj ideji - slučaja. U prozor Google-a ukucana je jedna reč. Prvo što nam google ponudi beleži se. Jedina kontrola je u izboru reči. Ta reč je glavna reč sintagme koju dobijamo. Kao i u gramatici tako i na Google-u bez glavne reči rečenica ne može da ima smisla. Ostaju nam zavisni članovi koji u ovom slučaju najviše zavise od Google-a.

Google poetry

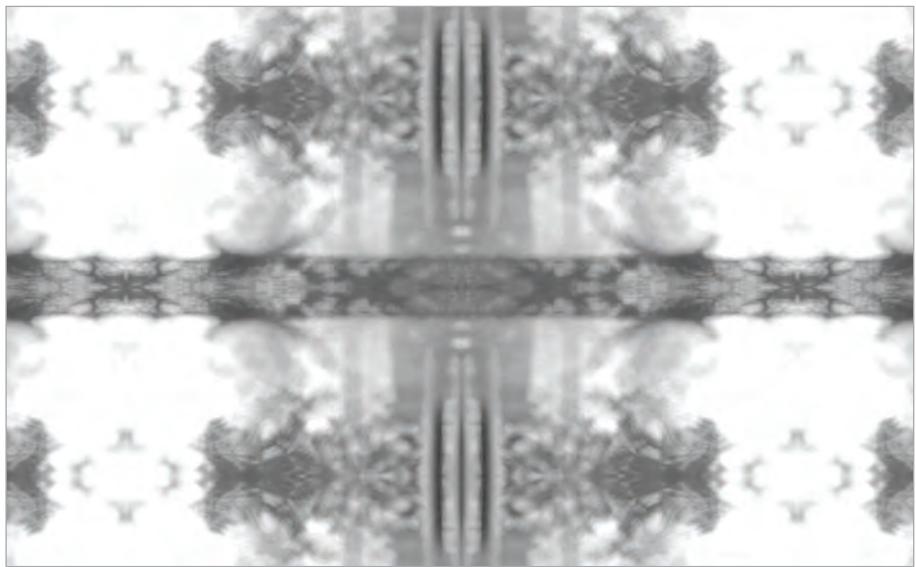

Irena Mirković
Google poetry, instalacija / performans

Jelena Bulajić

Oridinali, audio intervencija u prostoru

Andrea Mernjik
Projekcija, video-animacija

Predrag Uzelac
Kolektivno nesvesno, print

Dušan Savković

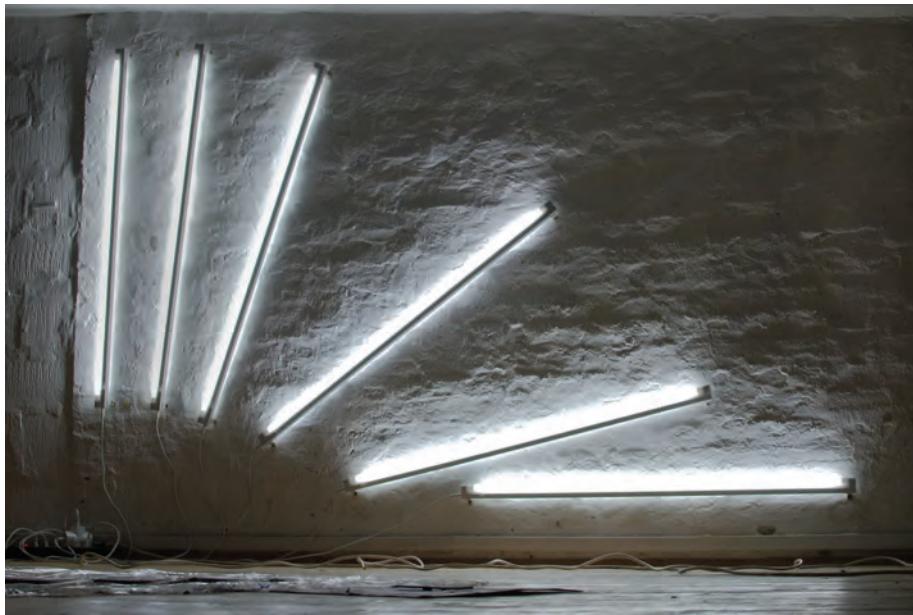
Doručak na travi, instalacija

Marko Jozic
Poetsko gradilište, instalacija

Biljana Jevtić
k-lavir valera - valer k-lavira, print

Marko Brkić
Degradacija, instalacija

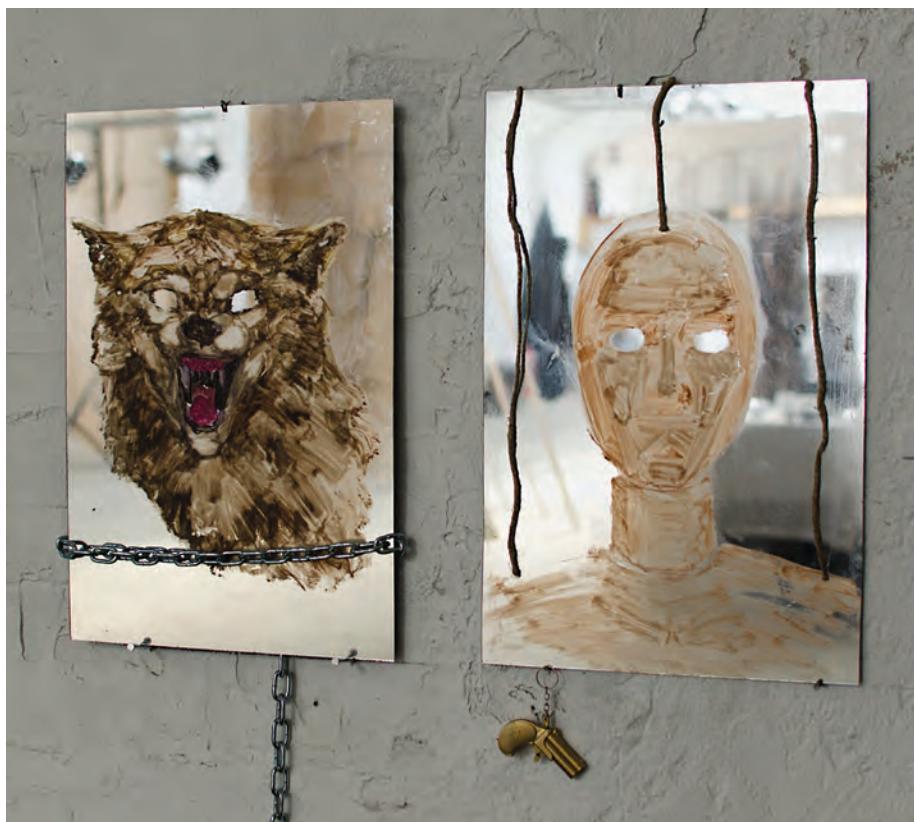
Tamara Kokić

Portret Srbije, instalacija

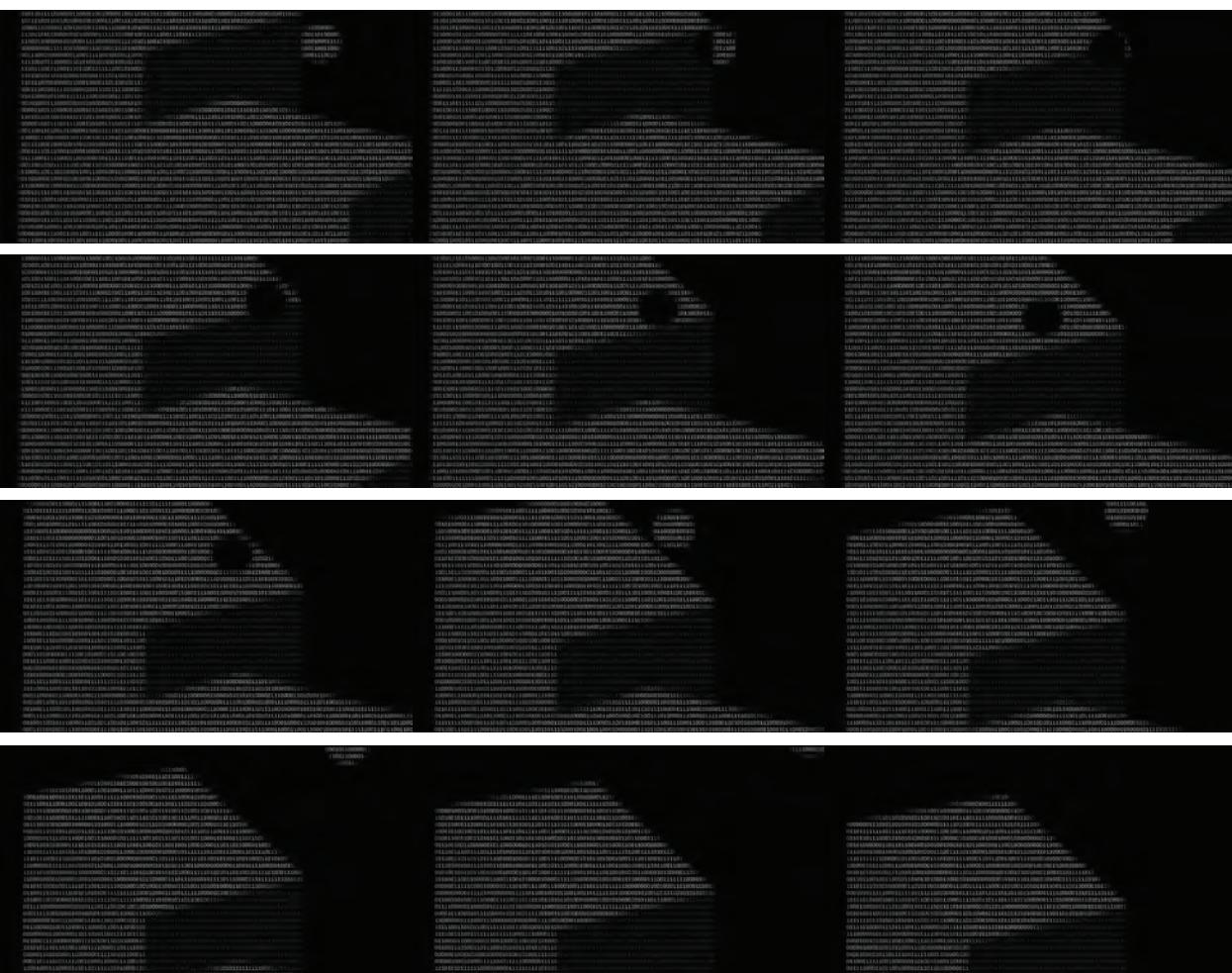
Nikola Macura

Kako upakovati i sagledati skulpturu, instalacija

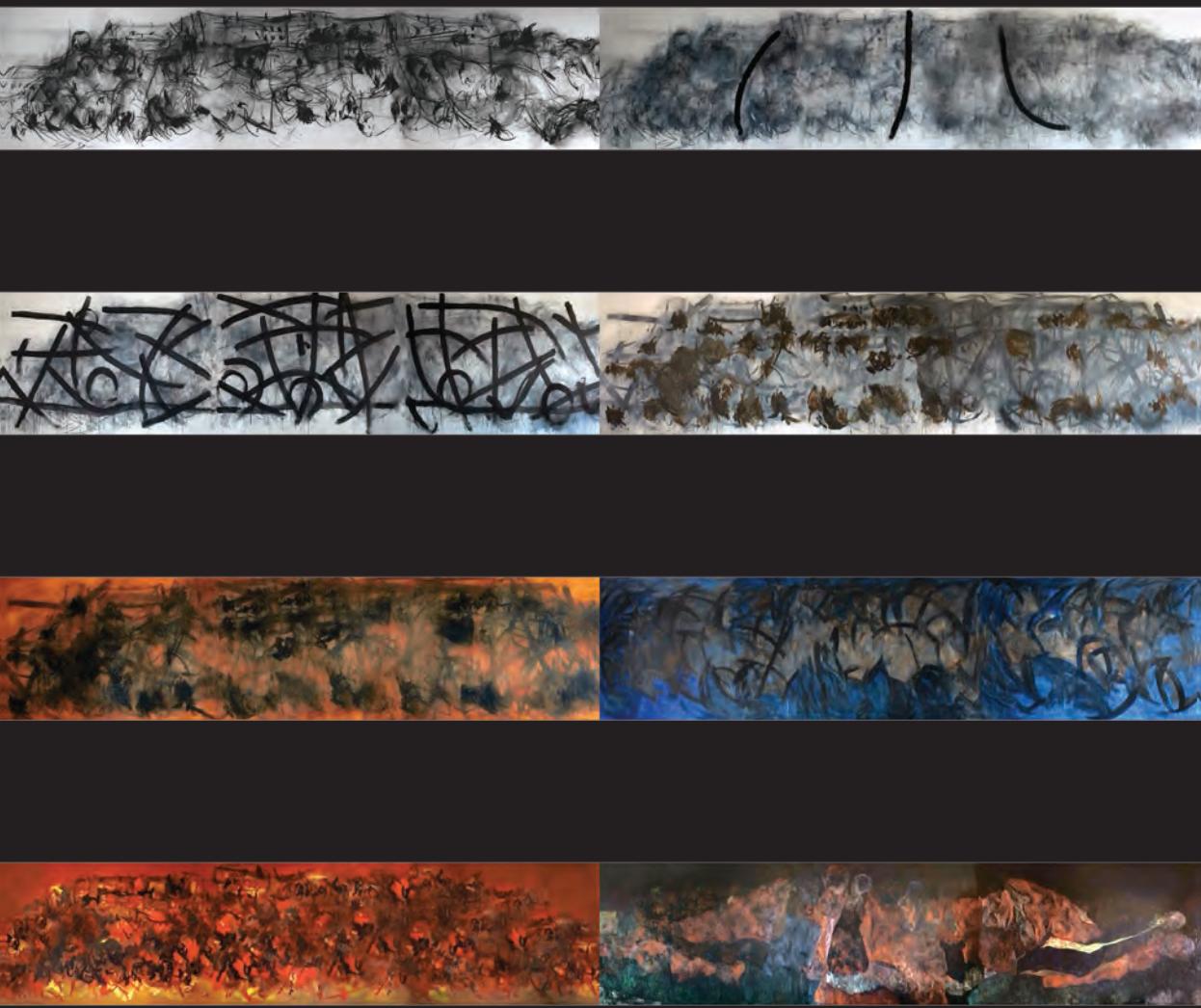

Aleksandra Dević
Nesvesnost, instalacija

Igor Matić
01001111, video-instalacija

Gala Čaki
Prostorni odnosi likovnog dela, video

Dragana Rađenović
Nestajanje, video

Sipao je kafu u Žolju, dolio
mleko u Žolju sa kafom punim
kastionicima, popio belu kafu i
ispustio Žolju ne gavoreći mleka
zapolio cigredju pravio kolute
dilina, odresao pepeo i pepeljara
ne gavoreći mi usta
ne gledajući me digao se stario
Tešir uai glaven običnac kuhin
mantil jer je padala keta
i keta na katu bez veći
bez pogleda...

Mihajlo Sporin

Remek depo, knjiga

Svashta

Svashta je muzički sastav nastao u Novom Sadu, broji 6 redovnih članova i obogaćuje se povremeno gostovanjem prijatelja... Članovi benda su u potpunosti fokusirani na improvizaciju, od prvog do poslednjeg elementa u zvučnoj slici. Ovaj pristup sviranju omogućava veliku slobodu pri kretanju kroz zvučni prostor. Jedine prepreke ostaju u glavi, te je cilj samog performansa zbuniti sebe i slušaoca/teljku (haosom ili mirovanjem, pošto im je efekat sličan) koliko god je moguće, do momenta oslobođanja od svakodnevne, očekivane percepције sebe i okoline. Rezultat je često u početnoj fazi krut i hladan, ritmički raznolik, a zatim sledi period otapanja i homogenizacije elemenata praćen repetitivnim ritmom...

Zoran Popović, Aleksandar Stojšin, Dejan Subotić
Synths, Samplers, Drum Machines, Sequencers, Effects, Mixer...

Nebojša Ćirić
bas gitara

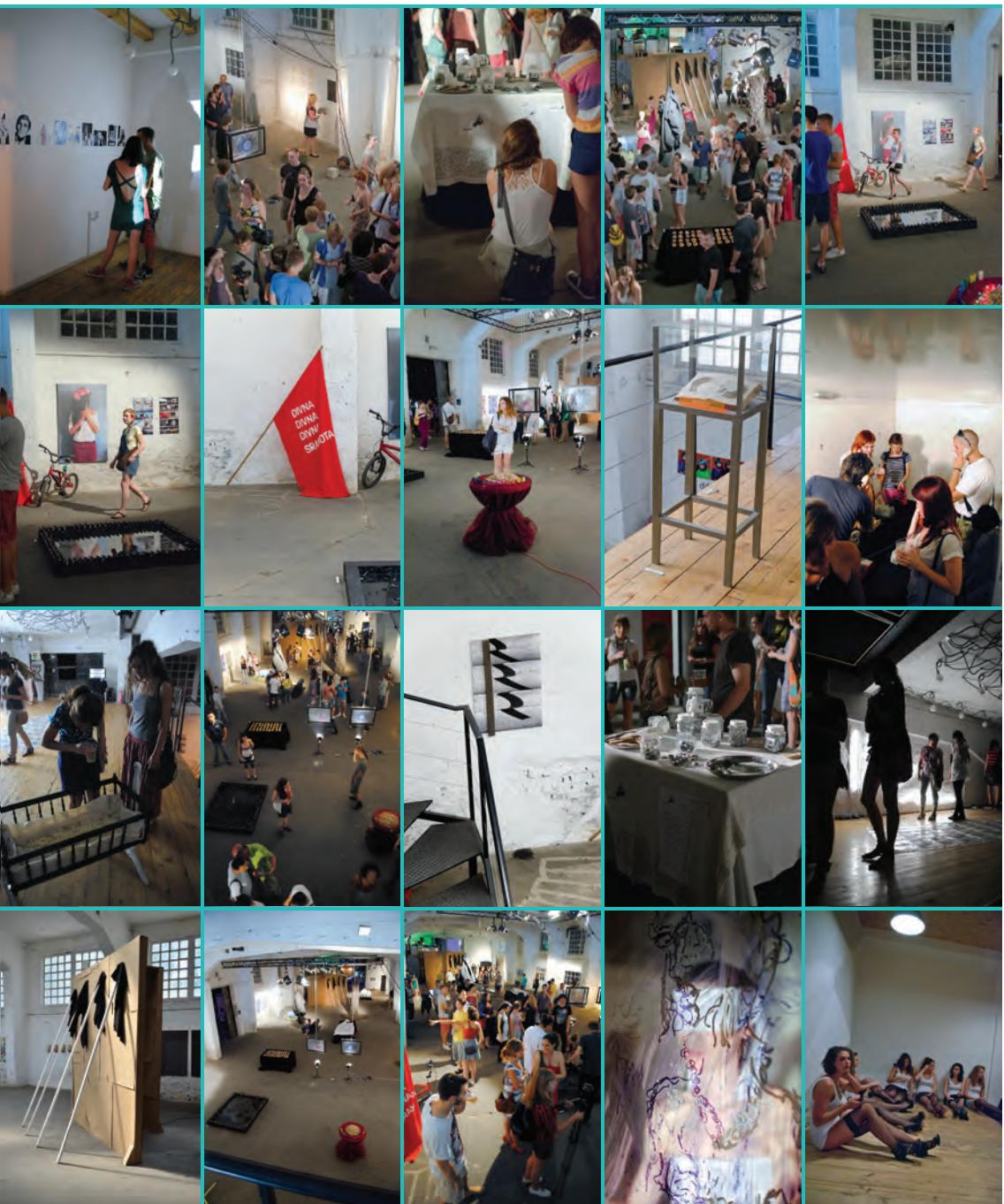
Florian Gstettner
truba

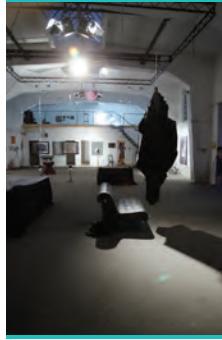
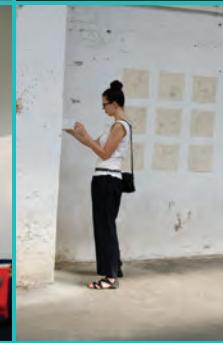
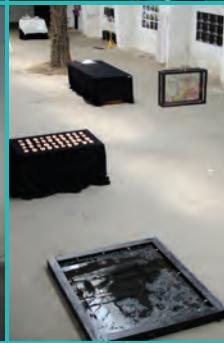
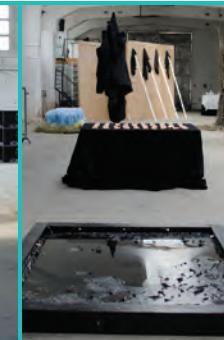
Stanimir Miličić
truba, frula, hang, vokal...

Darko Aćimović
flauta, bas gitara, drombulje, bubanj...

<http://soundcloud.com/svashta>

Razlike 2012. Studentski kulturni centar Novi Sad, Fabrika (22.06 - 29.06.2012)

Učesnici: Aleksandra Dević, Adela Pavkov, Marijana Buljović, Nenad Ignjatov, Aleksandra Obradović, Bojan Novaković, Goran Despotovski, Darko Čimović, Dušan Brković, Nina Komel, Dušan Šavković, Gordana Kaljalović, Mirjana Blagojev, Jelena Bulajić, Marija Cvetković, Kristina Oparušić, Marko Jozić, Mihajlo Sporin, Vukašin Šoč, Nikola Macura, Slobodan Stošić, Marija Jevtić, Đorđe Ilić, Ljubica Stojanović, Tamara Kokić, Bojana Radenović, Nuša Dak, Ana Novaković, Lazar Čurčić, Marija Kovač, Lazar Kalember, Marija Mandić, Dejan Jankov, Đorđe Odanović, Andrea Mernjik, Igor Matić, Irena Mirković, Simonida Jovanović, Dragana Rađenović, Gala Čaki, Valentina Talijan, Nikolina Stjepanović Medić, Marko Brkić, Silvija Metzger, Sergej Tucakov, Davor Gromilović, Sladana Đukanović, Ana Vrtačnik, Željko Mandić, Biljana Jevtić, Dragan Matić, Vladimir Frelih, Goran Tešanović, Luna Jovanović, Lidija Marinkov Pavlović, Dragan Hajrović, Marina Milanović, Predrag Uzelac, Mia Ćuk, Milica Denković, Danijela Tasić, Sonja Radaković, Bosiljka Zirojević Leći, Stanimir Miličić, grupa Svashta.

Razlike 2011. Savremena galerija Žrenjanin (07.11 - 25.11.2011)

Učesnici: Aleksandra Obradović, Ana Stefanović, Bojan Vukadinov, Bojana Knežević, Bojan Novaković, Vlado Rančić, Vladimir Frelih, Goran Despotovski, Goran Mrvić, Davor Gromilović, Dragan Matić, Dušan Perić, Đorđe Ilić, Đorđe Marković, Željana Jurković, Jelena Tolimir, Katarina Stojanović, Ljubica Stojanović, Ljubomir Vučinić, Marija Jevtić, Nikola Macura, Petar Perić, Sanja Janković, Sanja Merča, Simonida Jovanović, Selena Junačkov, Sladana Đukanović, Slobodan Stošić, Stanimir Miličić, Tomislava Sekulić.

Razlike 2011. Studentski kulturni centar Novi Sad, Fabrika (22.06 - 29.06.2011)

Učesnici: Adela Pavkov, Aleksandar Bunčić, Aleksandar Matijević, Aleksandra Obradović, Alisa Tot, Ana Vidaković, Ana Stefanović, Andrea Petrović, Biljana Jevtić, Bojan Vukadinov, Bojana Knežević, Bojan Novaković, Bosiljka Zirojević, Valentina Talijan, Vladimir Frelih, Vladimir Matuski, Vlado Rančić, Gojko Dutina, Goran Despotovski, Goran Mrvić, Davor Gromilović, Danijela Ćijetan, Danilo Vuković, Dejan Pulić, Dimitrije Crvenčanin, Dragan Matić, Dušan Perić, Đorđe Marković, Đorđe Ilić, Zinaida Matosjan, Irena Mirković, Irina Stojišić, Ivan Jovanović, Jelena Tolimir, Jelisaveta Vičić, Jovana Ilić, Katarina Stojanović, Kristina Oparušić, Lidija Marinkov-Pavlović, Ljubica Stojanović, Ljubomir Vučinić, Maja Jockov, Marija Jevtić, Marija Mandić, Marina Čirović, Marko Brkić, Miroslav Dajč, Nenad Ignjatov, Nenad Veljović, Nikola Macura, Nikola Marinkov, Petar Perić, Rina Vukobratović, Sanja Janković, Sanja Merča, Selena Junačkov, Simonida Jovanović, Sladana Đukanović, Slobodan Stošić, Slobodanka Milošević, Stanimir Miličić, Tamara Kokić, Tomislava Sekulić, Željko Mandić.

Razlike 2010. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Beograd (12.11 - 29.11.2010)

Učesnici: Ana Novaković, Goran Despotovski, Dušan Perić, Dušan Vuletić, Dragan Matić, Dragan Živančević, Dimitrije Crvenčanin, Irina Stojišić, Jelena Bulajić, Jelena Marinković, Kristina Oparušić, Ljubomir Vučinić, Marina Čirović, Marija Cvetković, Milica Škrbić, Nikola Macura, Petar Perić, Sanja Janković, Stevan Kojić, Slobodan Stošić, Sonja Radaković, Sladana Đukanović.

Razlike 2010. Studentski kulturni centar Novi Sad, Fabrika (24.06 - 01.07.2010)

Učesnici: Aleksandra Obradović, Ana Golović, Aleksandar Matijević, Ana Novaković, Alisa Tot, Aleksandra Šovljakov, Adrijana Mracina, Adnan Bulić, Ana Komatinja, Bojan Gruić, Goran Despotovski, Dušan Perić, Danijela Ćijetan, Dejan Ilić, Dejan Nikolić, Dušan Vuletić, Dragan Živančević, Dragan Matić, Dimitrije Crvenčanin, Đorđe Marković, Đorđe Ačajić, Željana Jurković, Zinaida Matosjan, Zoran Dorić, Irena Savčić, Ivana Simin, Ivan Bereš, Irina Stojišić, Iva Sijan, Jelena Bulajić, Jelena Marinković, Kristina Oparušić, Ljubomir Vučinić, Ljubomir Šćepanović, Marko Brkić, Marija Cvetković, Marko Ubović, Milica Škrbić, Milan Aleksić, Maša Pavlović, Marina Čirović, Nikola Ševo, Nenad Ignjatov, Nikola Macura, Nebojša Slankamenac, Petar Perić, Petar Stamenković, Rina Vukobratović, Slobodan Stošić, Sladana Đukanović, Sanja Janković, Stevan Kojić, Sonja Radaković, Sandra Košić, Slaviša Malić, Tamara Kokić, Tamara Spasojević, Tamara Delić, Tijana Luković, Helena Gažo.

Razlike 2009. Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad (26.06 - 10.07.2009)

Učesnici: Ana Novaković, Aleksandra Šovljakov, Bojana Knežević, Bosiljka Zirojević, Bojan Novaković, Goran Despotovski, Darija Medić, Davor Gromilović, Dragan Matić, Dragan Živančević, Đerđi Ačajić, Željana Jurković, Iva Sijan, Igor Cvejić, Jastra Jelačić, Mladen Vračarić, Milica Škrbić, Miroslav Dajč, Nataša Preljević, Nenad Ignjatov, Predrag Kovačić, Sonja Paunović, Tamara Vajs, Tijana Luković, Tijana Holpert.

Razlike 2007. XII Art expo, Novi Sad (08.03 - 13.03.2007)

Dokumentovani prikaz, prezentacija projekta Razlike.

Razlike 2007. „Novkabel“, Novi Sad (20.03 - 20.06.2007)

Dokumentovani prikaz, radionica, prezentacija projekta Razlike.

Razlike 2006. Galerija „Podrum“ Apolo centar, Novi Sad (05.07 - 25.07.2006)

Učesnici: Aleksandra Nikić, Bosiljka Zirojević, Bojan Marinković, Darko Đorđević, Dragan Živančević, Dragan Matić, Vlado Rančić, Goran Despotovski, Zoran Bulatović, Isidora Todorović, Jelena Vujičić, Korina Gubik.

Razlike 2005. Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad (20.06 - 10.07.2005)

Učesnici: Aleksandra Erdeljan, Biljana Jankoski, Vlado Rančić, Goran Despotovski, Dragan Matić, Emilija Boroja, Zoran Bulatović, Igor Stević, Igor Veljković, Ljubica Denković, Sabina Stanković, Milica Denković, Tijana Titin.

Projekat Razlike

Organizator/Izdavač:

Univerzitet u Novom Sadu - Akademija umetnosti

Đure Jakšića 7, 21000 Novi Sad, Srbija

akademija.razlike@gmail.com

www.razlike.akademija.uns.ac.rs

www.akademija.uns.ac.rs

Za izdavača:

Profesor Zoran Krajisnik, dekan

Autor projekta:

Goran Despotovski, docent

Koordinatori projekta:

Goran Despotovski

Bojan Novaković

Fotografija:

Petar Miroslavlević

Aleksandar Ramadanović

Goran Despotovski

Suorganizator:

Studentski kulturni centar Novi Sad

Tehnička podrška:

Departman dramskih umetnosti, Katedra za audio vizuelne medije, Studijski program dizajn svetla

Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad

Tiraž: 600

Štampa: Stojkov Štamparija, Novi Sad

Projekat su podržali:

Grad Novi Sad, Gradska uprava za kulturu

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu

Novi Sad 2012.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

378.6:7.038.53(497.113 Novi Sad), „2012“ (083.824)
7.038.5 (497.11 Novi Sad), „2012“ (083.824)

АКАДЕМИЈА уметности (Нови Сад)

Razlike : projekat Razlike, Univerzitet u Novom Sadu - Akademija umetnosti /
[autor projekta Goran Despotovski] – Novi Sad : Akademija umetnosti, 2012
(Novi Sad : Stojkov). – 96 str. : ilustr. ; 22cm

Tiraž 600.

ISBN 978-86-88191-15-9

Академија уметности (Нови Сад) – Мултимедијална уметност – Изложбени
каталози б) Ликовна уметност – Нови Сад 2012 - Изложбени каталоги

COBISS.SR-ID 275016199

RAZLIKE

www.razlike.akademija.uns.ac.rs